

EKONOMIJA I RAD

EKONOMIJA grč. *oikonomija*, *oikos* (kuća), *nomos* (zakon) = upravljanje kućom

– **EKONOMIJA** – društvena znanost koja proučava **razmjenu**, **raspodjelu**, **proizvodnju** i **potrošnju** roba i usluga

KAPITALIZAM

- ekonomski poredak temeljen na **slobodnom tržištu** i **privatnom vlasništvu**

SOCIJALIZAM (etatizam)

- ekonomski poredak temeljen na **državnom planiranju** (u gospodarstvu) i **javnom** (državnom) **vlasništvu**

– tri faze razvoja kapitalizma:

1. **obiteljski** kapitalizam
2. **menadžerski** kapitalizam
3. **korporacijski** kapitalizam

– današnji kapitalizam je **korporacijski kapitalizam** – jer su korporacije (*a ne pojedinci*) glavni subjekti kapitalističke proizvodnje (*dominiraju tržištem*)

INDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- moderna društva su **industrijska društva**
- značajke industrijskog društva:
 - prelazak s **poljoprivrede** na **industriju** (mehanizacija)
 - **povećanje bogatstva** svih ljudi (*u društvu prevladava jednakost šansi*) – postignuti dr. položaji i **univerzalistička mjerila**
 - **institucionalizacija klasnog sukoba** (pojava sindikata) i širenje prava glasa (demokratizacija društva)
 - velike promjene u **strukturi zanimanja** (*pojava uslužnih zanimanja*)
 - promjene u **sustavu stratifikacije** (*ne postoje samo 2 klase*)

POSTINDUSTRIJSKO DRUŠTVO

- Daniel **Bell** – 1970-ih
- ekonomske promjene i promjene u strukturi zanimanja posljedica su razvoja **znanosti** i **tehnologije**
- značajke postindustrijskog društva
 - preobrazba iz proizvodnih u **uslužne djelatnosti**
 - sve veća zastupljenost **profesionalnih stručnjaka** i **tehničara**
 - sve zastupljenije **teorijsko znanje** (*u odnosu na praktično*)
 - **orijentacija prema budućnosti**
 - razvoj **inteligentnih tehnologija** (AI)
- **industrijsko** društvo → proizvodnja **dobara** i stjecanje **profita**
- **postindustrijsko** društvo → proizvodnja **znanja** i **usluga**

INFORMACIJSKO DRUŠTVO

- Manuel **Castells**
- postindustrijsko društvo je ustvari **informacijsko društvo**
- **INFORMACIJSKO društvo** – odnosi se na društvene promjene koje nastaju pod utjecajem **umreženosti** i **protoka informacija** putem **informacijskih tehnologija**
 - *društvo koje počiva na informacijama koje su sve više povezane*
- temeljna **sirovina** je **znanje**, **informacija** i **obrada informacije**
- **informacijski kapitalizam** – kapitalistički sustav u kojem **informacija ima sve veću vrijednost** **pod utjecajem brzog razvoja tehnologije**

RAD

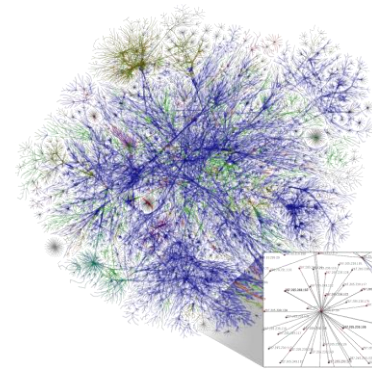
- **RAD** – svrsishodna i svjesno organizirana djelatnost radi postizanja nekog korisnog učinka za zadovoljenje osobnih ili proizvodnih potreba

(Opća enciklopedija)

- proces proizvodnje **usluga** i **dobara** (proizvoda)

- **TRI EPOHE U RAZVOJU RADA**

1. zanatska (do 18. st)
2. industrijska (od kraja 18. do polovice 20. st)
3. postindustrijska (od polovice 20. st)

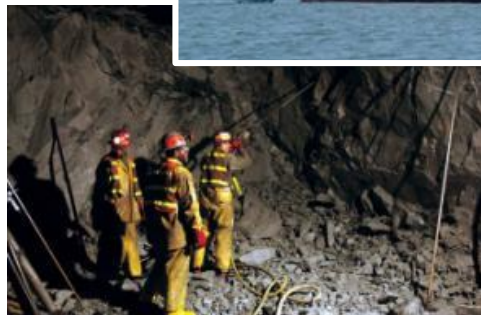

PODJELA RADA

- **TRADICIONALNA** (predindustrijska) **DRUŠTVA** – podjela na „muške” (*lov*) i „ženske” poslove (*uzgoj i skupljanje žitarica*)
 - malobrojna zanimanja
- **INDUSTRIJALIZACIJA** – povećanje broja zanimanja, međuovisnost i specijalizacija poslova
- **PODJELA RADA**
 1. **društvena** podjela rada
 2. **tehnička** podjela rada

DRUŠTVENA PODJELA RADA

PRIMARNI

SEKUNDARNI

TERCIJARNI

TEHNIČKA PODJELA RADA

- drugi naziv je **industrijska** podjela rada
- odnosi se na **konkretnu podjelu radnih zadataka** u proizvodnji nekog proizvoda
- **KARAKTERISTIKE TEHNIČKE/INDUSTRIJSKE PODJELE RADA**
 - maksimalna učinkovitost
 - pojednostavljenje radnih zadataka
 - skraćeno vrijeme obuke novih radnika
 - smanjene nadnice
 - povećana proizvodnja
 - *primjer: tvornica za proizvodnju igala*
- posljedice industrijske podjele rada – **ALIJENACIJA**

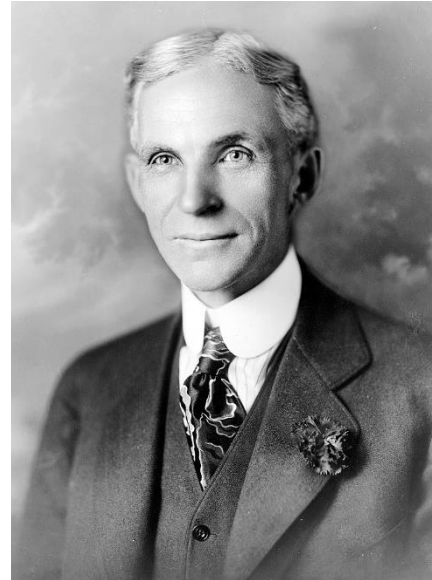
ORGANIZACIJA RADA

– dva klasična pristupa organizaciji rada u kapitalizmu:

1. **tejlorizam** (*znanstveno upravljanje*) i **fordizam** (*masovna proizvodnja*)
2. **humani odnosi**

Frederick Taylor

Henry Ford

TEJLORIZAM

- „radnici su ljenčine” i **proizvodni proces** (*a ne nadglednici*) bi ih trebao natjerati da rade više i bolje
- **tejlorizam** podrazumijeva raščlambu radnog procesa na **najjednostavnije** operacije koje radnici **najučinkovitije** obavljaju
- značajke tejlorizma:
 - **detaljna podjela rada** – „sjeckanje” proizvodnog procesa
 - **mjerjenje izvedbe** – analizirati pojedini dio posla kako bi se pronašao najbolji i najbrži način izvođenja
 - **selekcija i obuka** – jeftinija i jednostavnija
 - **motiviranje i nagrade** – novac kao lajtmotiv (*plaća po količini a ne satu*)
 - **individualizam** – pojedinci su samointeresno orijentirani pa je sindikat nepotreban (*plaća po učinku*)

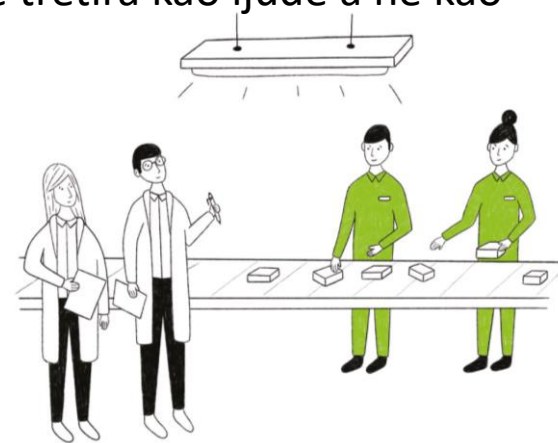
FORDIZAM

- **fordizam** – masovna proizvodnja **standardnih** proizvoda (*npr. automobila*)
 - tejlorizam primijenjen na masovnu proizvodnju
- **nedostatci (problemi) tejlorizma i fordizma**
 - ljudi nisu **roboti**, niti **privjesci stroju** – nezadovoljstvo poslom
 - primjenjivi su samo na **masovnoj proizvodnji standardiziranih proizvoda**
 - **niski troškovi** obuke, ali radnici su **često davali otkaz**
 - **zasićenje tržišta** sličnim proizvodima

HUMANI ODNOSI

- **Hawthorne učinak** – učinak koje istraživanje ima na one koje se istražuje (*tvornica General Electrics – istraživanje o organizaciji rada*)
- zaključak istraživanja:
 - ljudi nisu isključivo motivirani zaradom **već na njih utječe grupa u kojoj rade** (neformalne norme unutar grupe)
 - **ohrabrivanje radnika** je učinkovitije od zastrašivanja i kazni
 - **neekonomska dimenzija** važnija od ekonomske – radnike se tretira kao ljude a ne kao „privjeske stroju”
- kritika humanih odnosa:
 - **prevelik naglasak** na neformalnoj organizaciji rada
 - preveliko **zanemarivanje** tehnologije i organizacijske strukture proizvodnje

POSTFORDIZAM

- **postfordizam** – označava novu organizaciju rada usmjerenu na kvalitetu, raznolikost i inovativnost (*npr. proizvodnja automobila*)
- fleksibilnost rada
 - **funkcionalna** – poduzeće je u stanju obavljati razne zadatke
 - **numerička** – broj radnika se može mijenjati ovisno o poslu
- **posljedice postfordizma:**
 - nestabilno tržište rada
 - često zapošljavanje na neodređeno
 - rad na nepuno radno vrijeme (*pola satnice*)

RAD I NJEGOVA BUDUĆNOST

- **dekvalifikacija rada** – razdvajanje umnog i manualnog rada
- „**brazilizacija Zapada**” (nomadi rada) i **društvo rizika** (*Ulrich Beck*)
- **fleksibilizacija** zakona o radu i **otvaranje** stranim investitorima (konkurentnost rada)
- informacijski kapitalizam – *M. Castells*
 - **generički** (*vještina*) i **samoprogramirajući** (*znanje i obrazovanje*) rad
- **outsourcing**

Carl Benedikt **Frey** and Michael A. **Osborne** (2013.)

THE FUTURE OF EMPLOYMENT: HOW SUSCEPTIBLE ARE JOBS TO COMPUTERISATION?

